

1+10 doporučení pro sociální pracovníky při kontaktu s člověkem s PAS

Autismus je zatížen předsudky o nepochopitelném světě, agresivitě, často se o něm hovoří jako o něčem fatálním. Sociální služby a jejich pracovníci proto často mají ze spolupráce strach a dopředu se jí raději brání. Někdy je opravdu obtížné lidem s PAS porozumět a najít odpovídající řešení složité situace, sociální práce je však mnohdy efektivním nástrojem ke zvýšení kvality jejich života. Sociální pracovníci často díky svým zkušenostem dokážou rozeznat a pochopit, co člověk s PAS chce a potřebuje.

dlouhodobější spolupráci. Vysvětlete člověku s PAS, co od vás může a co nemůže očekávat. Ověřte si, že rozumíte tomu, co mu sdělujete, a naopak zda i vy chápete to, co on potřebuje od vás. Pokud jsou jeho očekávání vaší službou nesplnitelná, hovořte s ním o důvodech, proč tomu tak je, a nechte mu dostatečný prostor pro otázky.

- 1 Respektujte jedinečnost člověka s PAS.** Poruchy autistického spektra přinášejí do sociální práce určitá specifika. Každý člověk s PAS je ale jiný, přichází k vám s vlastním originálním příběhem. Také projevy autismu mohou být velmi různé, každý člověk s PAS potřebuje jinou míru podpory. Nepřístupujte k němu tedy primárně jako k člověku s PAS, ale jako k jedinečnému člověku.
- 2 Nepředpokládejte konvenční chování, ale nezaujímejte dopředu příliš speciální přístup.** Někteří lidé s PAS mají potíže porozumět společenským konvencím, je tedy dobré být připraven na to, že vám některý z nich nepodá ruku, bude se s vámi bavit výhradně o tom, co ho zrovna zajímá, nebo se vám neomluví za zpoždění. Nevyžadujte, aby člověk s PAS tato společenská pravidla dodržoval. V případě jeho zájmu ho můžete citlivě informovat o tom, co je běžné.
- 3 Jednejte předvídatelně. Pro lidi s PAS bývá často zdrojem vysoké míry stresu, pokud nevědí, co mohou očekávat.** Je tak vhodné ne pouze vytvořit efektivní individuální plán, ale v rámci vašich možností také nastavit srozumitelná pravidla spolupráce a komunikace (například že na e-mail odpovíte do pěti pracovních dnů, při každé konzultaci představíte její plán). Tato pravidla pak co nejspolehlivěji dodržujte. Je také prospěšné se ptát na preferovaný způsob komunikace – například skrze e-mail, SMS zprávy či telefonický rozhovor.
- 4 Ptejte se a informujte jednoznačně. Lidé s PAS mívají často potíže s rozlišováním kontextů, proto se snažte otázky i odpovědi dávat co nejjednoznačnější.** Obecnou otázkou „Jak vycházíte s penězi?“ nebo nadměrným používáním hodnotících pojmů (co je dobré, co je divné apod.) můžete v člověku s PAS vyvolat zmatek. Vaše otázky i soudy tak uvádějte do kontextu a snažte se, aby vyzněly jednoznačně. Lépe tak bude znít například otázka „Jaké máte příjmy a výdaje?“.
- 5 Odůvodňujte, vysvětľujte, poskytnete ověřené informace.** Během spolupráce pak odůvodňujte a vysvětľujte i to, co se vám jeví jako samozřejmé. Nepředpokládejte například, že člověk s PAS vidí stejné důvody pro to, aby měl a udržoval vztahy, jaké vidíte vy. Vyplatí se také klientům posílat přehledné písemné výstupy ze spolupráce s navrženými dalšími kroky, na kterých jste se domluvili, protože samotné řečené informace mohou být pro člověka s PAS příliš zahlcující a snaže se tak zapomeno.
- 6 Vyjasněte si vzájemná očekávání, ujišťujte se o srozumitelnosti.** Držte se toho, co si domluvíte, a nepodceňujte formulaci podmínek spolupráce, obzvláště při
- 7 Naslouchejte, snažte se porozumět, mapujte.** Abyste mohli pracovat na tom, co člověk s PAS chce, je nejprve třeba mu důkladně naslouchat, zajímat se, snažit se chápat a nehodnotit. Jedině ve vztahu důvěry je možné opravdu porozumět jeho situaci. Nenechte se zmást tím, pokud člověk s PAS mlčí, na otázky odpovídá stroze nebo neprojevuje emoce. Pokud na vaši otázku neodpovídá, je pravděpodobné, že jste ji nepoložili dostatečně srozumitelně, konkrétně nebo jednoznačně, potřebuje více času na odpověď, nebo prostě odpovědět nechce. Dobře vám pomohou standardizované nástroje mapování situace klienta, je však vhodné vycházet ze struktury, kterou ve svém životě vidí sám člověk s PAS.
- 8 Usilujte o vztahy a začlenění.** Nepodléhejte mýtům, že lidé s PAS o vztahy nestojí. Většinou i soběstačný člověk s PAS potřebuje vztahy s druhými lidmi a vědomí, že někam patří. Proto usilujte o takové řešení situace člověka s PAS, které posílí začlenění v rámci jeho přirozeného prostředí, tedy rodiny, přátel, lokální či zájmové komunity. Nesnažte se tyto vztahy nahrazovat vztahy formálními, ale naopak pomozte klientovi upevňovat již vytvořené vztahy a případně ho podporujte při hledání a vytváření nových vztahů v rámci komunity.
- 9 Spolupracujte s prostředím, ale respektujte svobodu.** Je důležité, abyste byli připraveni spolupracovat s osobami blízkými člověku s PAS, ale také s dalšími odborníky a službami. Někdy je to jediná možná cesta, jak je možné dosáhnout vyhovujícího a co nejtrvalejšího řešení jeho situace. Buďte iniciátory komunikace s prostředím, případně doporučujte vhodnou veřejnou službu, která s řešením pomůže. Nepodlehnete ale tlakům různých zájmů, respektujte svobodu a práva všech zúčastněných.
- 10 Nevzdávejte to příliš rychle, nebojte se říct si o pomoc.** Může se stát, že vám spolupráce s člověkem s PAS najednou začne drhnout. Nevykládejte si to však automaticky tak, že vaši podporu už nepotřebuje. Může to být pouze důsledek toho, že má dojem, že mu nerozumíte, případně on nerozumí vám. V takovém případě je vhodné společně pojmenovat důvody nespolečné a případně nastavit efektivnější způsob komunikace. Nebojte se přizvat někoho, kdo vám v komunikaci pomůže (rodina, známí, speciální pedagog).

Za tvorbou doporučení stojí Štěpán Plecháček. Připomínky a zpětnou vazbu poskytli Kateřina Thorová, Samuel Plecháček Magdalena Kosová a Dominika Hejzlarová.